

Natuurlijke graslanden in agrarisch natuurbeheer

Voor meer biodiversiteit en een gezonde bedrijfsvoering

Wist u dat natuurlijke kruidenrijke graslanden zorgen voor een hogere grasopname bij de koe en daarmee meer melkgift? Kruidenrijk gras is ook nog eens bijzonder gezond voor uw vee én een natuurlijk grasland draagt flink bij aan de biodiversiteit. In deze factsheet leest u wat u kunt doen om uw natuurlijke grasland optimaal te beheren voor biodiversiteit en bedrijfsvoering.

Verhoog uw ambitie!

U heeft een beheerpakket agrarisch natuurbeheer voor botanisch waardevol grasland. Met uw collectief heeft u afspraken gemaakt over het beheer en de vergoeding die daar bij hoort. Graslanden zijn botanisch waardevol als deze een grote soortenrijkdom hebben en karakteristiek zijn voor de aanwezige grondsoort en vochttoestand. Wanneer 4 verschillende indicatorsoorten aanwezig zijn in het groeiseizoen is een grasland vanuit de regeling agrarisch natuurbeheer 'botanisch waardevol'. Maar bij 20-40 soorten per 25 m2 spreken we pas echt van soortenrijkdom. Een ambitie voor iedere agrarisch natuurbeheerder!

Graslanden met een hoge soortenrijkdom zijn allereerst ecologisch bijzonder waardevol. Alle liefhebbers van een mooie en gevarieerde omgeving zal dit aanspreken. Echter, ook voor uw bedrijfsvoering kan soortenrijkdom een bijzondere bijdrage leveren. Door de variatie en mineralenrijkdom van een kruidenrijk grasland is het gewas aantrekkelijk voor vee. Daarnaast biedt een kruidenrijk grasland een hoger gehalte aan ruwe stof. Dit is belangrijk voor de pensprik en daarmee de verteerbaarheid van het gras. Melkkoeien blijken meer structuurrijk gras op te nemen dan verondersteld. De laatste jaren groeit onder melkveehouders dan ook de belangstelling voor kruidenrijke graslanden. Er zijn zelfs signalen dat met natuurgas vermindering van het antibioticagebruik gerealiseerd kan worden. Meer hierover vindt u in de factsheet 'Kruidenrijkdom waardevol voor gezondheid vee'.

De bodem als basis voor een gezond kruidenrijk grasland

Naast het uitvoeren van het juiste beheer op het juiste moment is goed bodembeheer van groot belang. Voorkom spoorvorming, rijschade, vertrapping en daarmee verdichting van de bodem. Zo komt er voldoende lucht in de bodem. Zorg daarnaast voor een gezonde bodemopbouw door zo min mogelijk grondbewerking.

Stappenplan om toe te werken naar meer soortenrijkdom

Wim Schippers is expert op het gebied van graslandbeheer. Hij heeft een uitgebreide gids ontwikkeld met kennis en tips om toe te werken naar meer soortenrijke graslanden. Onderstaande is afgeleid uit het werk van Wim Schippers. De gids 'Ontwikkelen van kruidenrijk grasland' is beschikbaar bij de veldmedewerker van uw collectief om in te zien. U kunt het boekje ook bestellen via www.aardewerkadvies.nl.

Het stappenplan van Schippers kent 5 fasen in de ontwikkeling van regulier grasland met Engels raigras naar een soortenrijk grasland. Vanaf fase 3 spreken we van een kruidenrijk grasland. De drie fasen hiervoor zijn tijdelijke fasen. Hierbij moet genoemd worden dat fase 5 niet in alle gevallen het einddoel is. Juist ook fasen 3 en 4 bieden een waardevolle soortenrijkdom en kunnen voor het agrarisch natuurbeheer een einddoel zijn. Variatie hierin in een gebied wordt door de collectieven gestimuleerd.

Stappenplan voor kruidenrijk grasland

FASE	GRASLANDTYPE	OPBRENGST	MAATREGELEN			DUUR	LANDBOUWKUNDIGE GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN					
		ds*/ha/jr	Mesten	Maaïen	Weiden	Jaren*	Vorm	s	Energie	Eiwit	Toepassing	
0	ENGELS RAAI-GRASLAND	> 10 ton	niet	2 (3) sneden 1: 2 ^e helft mei kort de winter in	niet (NW*)	1-2	kuil/hooi	1 2	> 850 800-850	60-70	melkvee mesten stieren	
1	GRASSEN MIX	8-10 ton	niet	2 sneden 1: 2 ^e helft mei	niet (NW)	1-2	kuil/hooi	1 2	750-850 700-750	50-70	melkvee mesten stieren	
	NAT – grondwater		niet	eind mei	NW		weidegras	750-850				
	NAT - overstrooming		niet	niet mogelijk	< 500*							
2	DOMINANT-STADIUM (te vermijden)	6-8 ton	niet	eind mei- begin juni	NW	2-3	kuil/hooi	1 2	600-750 600-700	40-50	melkvee* zoogkoeien jongvee	
3	GRAS-KRUIDEN-MIX	5-7 ton	niet	(a) 2 sneden 1: juni (b) 1 snede	niet NW	2-4	kuil/hooi	1 2	550-700 500-600	35-40	melkvee* zoogkoeien, jongvee droogstaand vee	
	Instandhouden		≤ 50kgN*				weidegras	600-700				
	NAT - overstrooming		niet	niet mogelijk	< 300*							
4	BLOEMRIJK GRASLAND A. Bont hooiland	3-6 ton	niet	2 sneden 1: na half juni	niet	4-8	hooi		450-600	30-40	melkvee* zoogkoeien, ouder jongvee droogstaand vee paarden, strooisel	
	B. Bonte kamgrasweide		niet	1 snede	NW		hooi weidegras	1 2	450-600 600-700			30-40 35-40
	Instandhouden (K)			≤ 25kgN*	zie blz. 16, 24, 27 en 46		eindfase					
5	SCHRAALLAND (incident.)	< 5 ton					hooi		450-550	30-35	zie bij fase 4	
	Instandhouden		zie blz. 18 en 24				weidegras		500-600			

ds = droge stof s = snede
< 500: veebezetting x weidedagen

duur: van fase 0 tot 3 vergt 4-8 jaar (fase 2 vermeden)
< 50kgN* = ca. 10 ton strojke mest/ha/jr

energie in VEM en eiwit in DVE
melkvee* = koeien in 2^e helft lactatie

NW = naweiden
(K) = incidenteel bekalken

De tijd die nodig is om soortenrijk grasland te ontwikkelen hangt af van factoren als grondsoort, vochttoestand en aanwezigheid van zaden. In zeer natte en zeer droge situaties gaat de ontwikkeling het snelst. Voor schraallanden, fase 5, is meer dan 10 jaar ontwikkeltijd nodig vanaf fase 0 (Engels raai-grasland). Geduld, aandacht voor uw perceel en doorzettingsvermogen zijn hierbij noodzakelijk.

Jaar 1 t/m 6: maaïen en afvoeren en niet of alleen naweiden

De eerste jaren is maaïen en afvoeren de belangrijkste maatregel. Kies hierbij echt voor maaïen. Bij klepelen wordt het gewas kapotgeslagen en blijft het liggen. Dit heeft een nadelig effect op de ontwikkeling van het grasland en werkt vestiging van ongewenste soorten sterk in de hand. Afvoeren van maaisel zorgt daarbij voor de afvoer van voedingsstoffen als stikstof en fosfaat. Jaarrond weiden, maar ook voorbeweiden, is de eerste jaren niet wenselijk. Dan blijft de ontwikkeling steken in het dominante stadium van een enkele grassoort met vrijwel geen kruiden.

Naweiden met een dichtheid van maximaal 1,5 GVE per ha kan vanaf fase 2 worden toegepast na september. Door de mest die door het weidend vee wordt achtergelaten, gaat de ontwikkeling van het grasland niet verder dan fase 3 en blijft het grasland in de fase 3 gras-kruiden-mix. Voor graslanden met hogere ambities is naweiden niet gewenst.

Na 6 jaar: later maaïen

Na een aantal jaar is de bodem voldoende verschaalt (5-7 ton ds/ha/jr) om over te gaan op verlaet maaibeheer. Er is dan een gras-kruiden-mix ontstaan. De eerste snede vindt dan meestal pas in juni plaats. Door verder te verschralen ontstaat vanuit een gras-kruiden-mix een bloemrijk grasland. Naweiden kan in deze stadia goed toegepast worden, mits de mesttoevoer door weidend vee niet te hoog is (max. 1,5 GVE per ha).

Vee zorgt voor een meer structuurrijk grasland, waar vooral insecten en daarmee vogels en zoogdieren van profiteren.

Extensieve begrazing

Wat als de ontwikkeling niet verder komt?

Verkeerde inschatting graslandfase

Een correcte inschatting van de fase waarin de graslandontwikkeling zich bevindt is belangrijk voor de juiste beheerinspanning. De gids 'Ontwikkelen van kruidenrijk grasland' geeft hier praktische handvaten voor. Tijdsduur alleen geeft onvoldoende inzicht, omdat de ontwikkeling van vele factoren afhankelijk is.

Te veel meststoffen

Bemesten voorkomt een soortenrijke ontwikkeling van het grasland, er moeten immers meststoffen verdwijnen (verschraling). Bemest daarom niet.

Beweiden zorgt ook voor mesttoevoer. Beweid niet in de eerste jaren en ook daarna met mate ($\leq 1,5$ GVE per ha; alleen na september).

Ontbreken van zaden

Bij de overgang van gras-kruiden-mix naar bloemrijk grasland speelt de aanwezigheid en kiemkracht van zaden in de bodem een belangrijke rol. Soms moet u enige jaren wachten. Blijft spontane ontwikkeling van gewenste soorten uit, dan kun u de kiemkracht stimuleren door:

- op beperkte schaal lichte zodebeschadiging toe te passen
- tijdelijk of wisselend over te stappen op nabeweiding

Een andere mogelijkheid is het aanvoeren van zaden door:

- vee in te scharen uit terreinen in de omgeving met hoge soortenrijkdom
- verspreiden van maaisel van een nabijgelegen soortenrijk perceel
- door (gedeeltelijk) inzaaien van het perceel met streek-eigen zaaigoed, via een gespecialiseerd bedrijf, afkomstig vanuit een nabijgelegen soortenrijk perceel

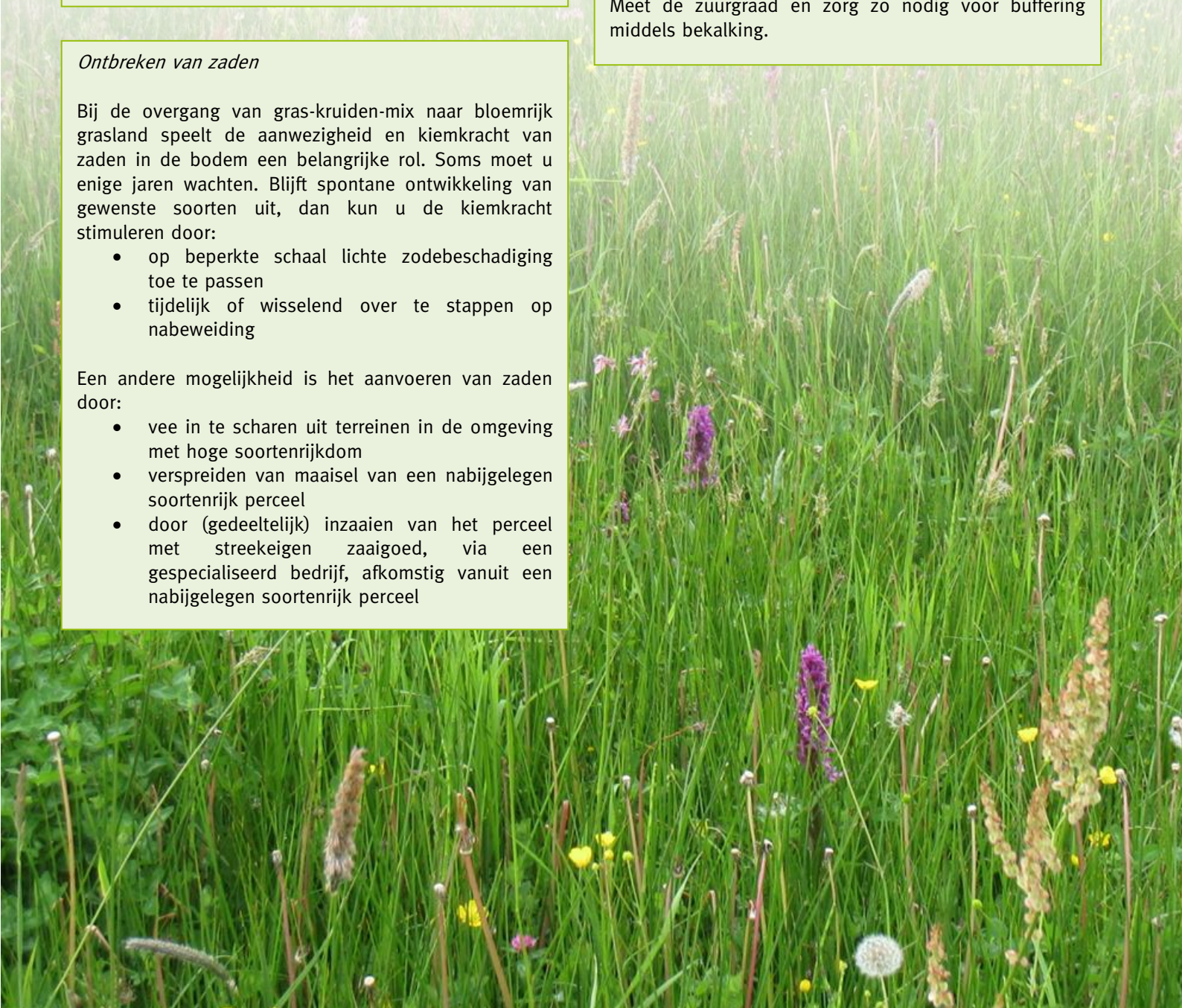
Ontbreken van mineralen

Soms lukt het niet een grasland verder te verschralen met enkel maaien en afvoeren, omdat in de bodem bepaalde mineralen missen. U kunt hier achter komen door een bodemonderzoek uit te laten voeren. Hieruit blijkt of en welke mineralen u gericht kunt toedienen.

Diverse lokale bureaus en zelfstandigen bieden bodemonderzoek aan. Daarnaast kunt u via uw collectief informeren naar mogelijkheden om een bodemonderzoek uit te laten voeren.

Te hoge zuurgraad

Verzuring kan de ontwikkeling van graslanden belemmeren, met name bij zand- en veengronden. Meet de zuurgraad en zorg zo nodig voor buffering middels bekalking.

*Zorg dat gewenste grassen
en kruiden zich kunnen
uitzaaien vanaf fase 3*

Beheertips voor flora en fauna!

- Oogst het gras de eerste jaren (fasen 0 t/m 2) zo vroeg mogelijk in het jaar, nadat nesten van vogels of andere dieren zijn gemarkeerd, zodat deze ontzien kunnen worden. Zodra zich meer kruiden gaan vestigen in het grasland (fase 3 e.v.) kan later gemaaid worden. Let hierbij goed op het moment dat zaden van gewenste kruiden en grassen rijp zijn.
- Dieren en planten koloniseren een perceel meestal via de perceelranden. Randenbeheer is dan ook bijzonder waardevol. Maai de eerste 6 jaar (een aantal) randen later dan het naastgelegen perceel en gefaseerd (niet alles tegelijk).
- Maai een graslandperceel altijd van binnen naar buiten (zo mogelijk gefaseerd) en gebruik een wildredder.

TEL | (0900) 202 14 92

Vragen

Heeft u vragen of ontvangt u graag meer informatie, neem dan contact op met Groenloket Overijssel (0900 – 202 14 92, groenloket@landschapoverijssel.nl) of direct met uw contactpersoon bij het collectief.

Bronnen:

Ontwikkelen van kruidenrijk grasland, Wim Schippers Aardewerk Advies, mei 2012.

Fotomateriaal:

Landschap Overijssel, Jorim Kamerling, Jan Oldekamp
